

Θέματα

Γ'
ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΥΣΑ κριτική αν-
τικρουση της πολιτικής δια-
δρομής της ελληνικής Αριστε-
ράς κάνει στο σημερινό κείμενο
η Ελλη Παπά. Καταλογίζει ευθύ-
νες στο ΚΚΕ για να το χαρακτη-
ρίσει αγράμματο και αλαζονικό.
Ιδού τι λέγει:

**Π.Π.: Αυτό ολοκληρώνει το θέ-
μα. Τι λες τώρα να περάσουμε
στην ελληνική σκέψη. Στα καθ'
ημάς.**

Ε.Π.: Στα καθ' ημάς τώρα, σή-
μερα.

**Π.Π.: Να τα δούμε μέσα στην
ιστορικοτητά τους.**

Ε.Π.: Λέω να αρχίσουμε από το
αποτέλεσμα των εκλογών και να
πάμε πιο πίσω. Γιατί είναι συνέ-
πεια πραγμάτων, πράξεων, παρα-
λείψεων που έχουν γίνει από όλα
τα χρόνια από πριν τη χούντα κι
εδώ, όχι από τη μεταπολίτευση κι
εδώ. Σήμερα, ουσιαστικά για
πρώτη φορά στην ιστορία της, η
ελληνική αριστερά συρρικνώθη-
κε στο 7%. Ποτέ δεν είχε συμβεί
αυτό το πράγμα, ούτε στη με-
τεμφυλιοπολεμική περίοδο δεν
είχε συμβεί αυτό. Γιατί στο 7%
είναι συνολικά η Αριστερά. Η
κομμουνιστογενής ή αν θέλεις
και η εαμογενής ποτέ δεν είχε
φτάσει σ' αυτό το επίπεδο. Και
τίποτα δεν δείχνει ότι μπορεί να
προχωρήσει. Ωστόσο, με εξαίρε-
ση εκείνη την έξαρση του 1958,
όταν η ΕΔΑ, έφτασε το 25% κι
έγινε αξιωματική αντιπολίτευση,
αν θέλεις και στις εκλογές ακό-
μη του 1961, τις εκλογές της βί-
ας και της νοθείας, η ΕΔΑ διατή-
ρησε ένα 12 με 13% παρόλο το
διωγμό, ήταν φοβερές οι συνθή-
κες εκείνων των εκλογών - μ'
αυτές τις δυο εξαιρέσεις, ποτέ
ξανά η Αριστερά δεν ξεπέρασε
το όριο που της είχε βάλει η Γι-
άλτα, εκείνο το περιφημο 10%.
Ήταν πάντα κάπου ανάμεσα στο
9 και στο 11%. Είναι χαρακτηρισ-
τικό αυτό το πράγμα. Δεν μπο-
ρώ να το ερμηνεύσω επαρκώς.
Νομίζω όμως ότι σ' αυτό το ση-
μείο είναι πολύ μεγάλη η ευθύνη
του ΚΚΕ. Πάρα πολύ μεγάλη. Δη-
λαδή αυτή του η προσπάθεια,
που έγινε κυρίως ορατή από την
εποχή της δικτατορίας, η προσπά-
θειά του να σβήσει από το πρό-
σωπο της γης την ΕΔΑ ως ευρύ
σχηματισμό, πράγμα που το κατά-
φερε...

**Π.Π.: Και της ΕΔΑ προηγήθη-
κε η Δημοκρατική Παράταξη...
Ε.Π.:** Η Δημοκρατική Παράταξη
ήταν ένας εκλογικός του 50, το
Μάρτη, λίγους μήνες μετά τη λή-
ξη του εμφύλιου πολέμου, όταν
με χίλια βάσανα, μέσα σε μια πα-
ρανομία τρελή, ο ελάχιστος
ανθρώπος, με τον Πλουμπιδή
τότε, καταφέραμε να συγκροτη-
θεί η Δημ. Παράταξη, δηλαδή να
παρουσιάσουμε ένα συνδυασμό
ευρύτερο, όπου υπήρχαν και
κομμουνιστές, άνθρωποι που εί-
χαν γυρίσει από φυλακές και
εξορίες εκείνο το διάστημα, αλ-
λά και ευρύτερα άνθρωποι του
Σοφιανόπουλου κλπ. Ήταν ένας
ευρύτερος σχηματισμός που εί-
χε να ανταγωνισθεί κατά ένα τρό-
πο τον Πλαστήρα, ο οποίος υπο-
σχόταν αμνηστία, εξάλειψη των
συνεπειών του εμφύλιου πολέ-
μου, μη ρεβανσισμό, και βεβαίως
πήρε πάρα πολλές ψήφους. Τα
αποτελέσματα της Β' Περιφέ-
ρειας της Αθήνας και του Πει-

ραιά ήταν συγκλονιστικά, μέσα σ'
εκείνες τις συνθήκες να ψηφίζει
ο κόσμος δημοκρατία. Ήταν κά-
τι καταπληκτικό.

Ερχόμαστε τώρα στο 7% και
για τα δυο κόμματα, στις εκλογές
του Οκτώβρη. Το ΚΚΕ, που μόνο
του είχε πάρει μέχρι 11% σε πα-
λιότερες εκλογές αυτής της πε-
ριόδου, τώρα είναι στο 4,5 και
θεωρείται και νίκη. Αν είναι δυ-
νατόν, δηλαδή. Οι δε άλλοι, του

της ελληνικής κοινωνίας; Ποιοί
είναι οι όροι ανάπτυξης ή μη ανά-
πτυξης; Το ζούμε: δεν υπήρξε
ανάπτυξη, υπήρξε μη ανάπτυξη,
και η Δεξιά και το Κέντρο καταβά-
λανε μεγάλες προσπάθειες για
να μείνει η Ελλάδα υπανάπτυκτη.
Και το πετύχανε. Και σήμερα ακό-
μη εκεί το πάνε, μέσα σ' αυτή
την περίοδο τη σημερινή, της
επιστημονικοτεχνικής επανά-
στασης, η οποία διαμορφώνει για

Η ΕΛΛΗ ΠΑΠΑ ΕΦ' ΟΛΗΣ ΤΗΣ ΥΛΗΣ

Αγράμματη και αλαζονική χαρακτηρίζεται η Αριστερά

Συνομιλία με τον Πανίκο Παιονίδη

Συνασπισμού, ας μην το συζητά-
με καλύτερα γιατί αυτοί αυτο-
κτονήσανε. Θα σου δώσω αυτά
που έχω γράψει για τη συνέντευ-
ξη του Ανδρουλάκη το 91 στο
«Βήμα», γιατί δείχνει ακριβώς το
πού ηττήθηκε η γενιά του Πολυ-
τεχνείου μέσα στο αριστερό, με-
σα στο κομμουνιστικό κίνημα. Το
δείχνει καθαρά, το προαναγγέ-
λει. Δεν μπορέσανε, αποκαρδιώ-
θηκαν από το ΚΚΕ, να βρουν
τη φυσιογνωμία τους. Πάθανε
μια εσωστρέφεια καταπληκτική
που το μόνο που τους απασχολού-
σε ήταν η αναζήτηση «στέγης»
στο ΠΑΣΟΚ. Δηλαδή έχασε δυο
χρόνια αυτός ο Συνασπισμός,
που υποτίθεται πως θα ανανέωνε
το κομμουνιστικό κίνημα, το αρι-
στερό κίνημα. Δεν ασχολιόταν με
τίποτε άλλο παρά με το πώς θα
μείνει κάτω από το καπέλο του
ΠΑΣΟΚ. Λες και ο κόσμος είχε
ανάγκη από ένα Συνασπισμό για
να πάει στο ΠΑΣΟΚ αν γουστάρι-
ζε ΠΑΣΟΚ. Ήταν φοβερό αυτό
που έγινε και είναι τρομερή η
ευθύνη του Ανδρουλάκη και της
παρέας του, αλλά τρομερή η ευ-
θύνη και των άλλων, οι οποίοι
επιτρέψανε και σ' αυτούς και
στον εαυτό τους να ασχολούνται
μ' αυτό το θέμα και να μην επε-
ξεργαστούν πρόγραμμα, να μην
κάνουν τη μελέτη της ελληνικής
κοινωνίας - που φωνάζω χρόνια
και στο ΚΚΕ και προς αυτούς:
«Μελετήστε επιτέλους αυτήν
την ελληνική κοινωνία, πού βρί-
σκεται, τι είναι, ποιος είναι καπι-
ταλιστής στην Ελλάδα και ποιος
είναι σαλταδόρος, έχουμε καπι-
ταλιστές τελικά ή έχουμε μόνο
σαλταδόρους, και ποιοί είναι οι
καπιταλιστές, να τους δούμε.
Έχουμε αγρότες που είναι αγρό-
τες κανονικοί, έχουμε προλετα-
ριάτο που είναι κανονικό προλα-
τριάτο»: Στο 12ο Συνέδριο βγά-
λανε ότι η εργατική τάξη είναι
πάνω από 50% του εργατικού
δυναμικού. Και διερωτάσαι από
πού το βγαλανε και για πόσο διά-
στημα μπορεί να είναι πάνω από
50%. Και είναι εργατική τάξη;
Ποια λέμε σήμερα εργατική τά-
ξη. Ποια είναι η διαστρωμάτωση

όλο τον καπιταλισμό μια περίοδο
μετάβασης πολύ οδυνηρή και
της οποίας η κατάληξη θα είναι
ακόμη οδυνηρότερη. Όλο αυτό
το ανθρώπινο δυναμικό που η
σύγχρονη τεχνολογία απελευ-
θερώνει από τη δουλειά του με-
ροκάματο, από τη δουλειά της
μισθωτής εργασίας, δεν απελευ-
θερώνεται. Αυτή η τεχνολογία
δεν γίνεται απελευθερωτικό
στοιχείο, όπως, δύναμη, θα
έπρεπε να γίνει. Βλέπω με τρό-
μο, αυτό που πάει να γίνει. Νομι-
ζω ότι η ιστορική αναλογία, μα-
κρινή ιστορική αναλογία, μόνο με
τη Ρώμη μπορεί να πάει. Όπως
τότε η δουλειά του δούλου εκτό-
πισε τη δουλειά του ελεύθερου
και δημιουργήθηκαν στη Ρώμη
εκείνες οι μάζες του άργου
πληθυσμού, του εξωταξικού ου-
σιαστικά πληθυσμού, που του δί-
νανε άρτον και θεάματα για να
τον κρατάνε σε κάποια ισορρο-
πία, με τη βία, με την προσφορά
της βίας, του θεάματος της βίας,
και του άρτου του κρατούσανε.
Κάτι τέτοιο πάει να γίνει σήμερα.

Η παραγωγή πετάει την εργα-
σία, δηλαδή αυτό που ως τώρα
εννοούσαμε ως εργασία. Δεν έ-
χεις πια ένταση εργασίας, έχει
πλέον ένταση τεχνολογίας, η
οποία θέλει εγκέφαλο. Ηδη οι
Αμερικανοί μιλάνε για την «εν-
κεφαλική ενέργεια», που είναι
ισχυρότερη αυτή τη στιγμή από
την ενέργεια του πετρελαίου ή
την πυρηνική ενέργεια. Αυτήν
αξιοποιούν σήμερα στην παρα-
γωγή, κι έτσι θα πάει. Λοιπόν, τι
θα γίνει με όλα αυτά τα εργατικά
χέρια που θα μείνουν έξω από
την παραγωγή; Το βλέπουμε ήδη
τι θα γίνουνε. Αυτές οι μάζες των
skin heads, αυτές οι συμμορίες
στην Αμερική, οι μαυροί, οι νέοι,
που τους πετάνε από την παρα-
γωγή και οι άνθρωποι γίνονται
εγκληματίες, συγκροτούνε συμ-
μορίες, αλληλοσφάζονται, έχουν
αυτά τα ξεσπάσματα της βίας...

**Π.Π.: Τελικά η Αριστερά, η
οργανωμένη Αριστερά τι λέει
για όλα αυτά τα φαινόμενα;
Ε.Π.:** Η Αριστερά ούτε καν τα με-
λετάει, ούτε καν πώς θα τα αντι-

μετώπισει. Διότι θα τα αντιμετώ-
πισει. Εμείς εξ αντανάκλασως.
Εμείς δεν έχουμε τεχνολογία,
έχουμε εισαγόμενη. Αλλά τα
αποτελέσματά της είναι τα ίδια.
Ο,τι γίνει, μα με ελληνικά κεφά-
λια ή με ξένα κεφάλια, μα με ιδι-
ωτικοποιήσεις ή με κρατικοποιή-
σεις, θα είναι εισαγόμενη τεχνολο-
γία. Πάλι θα πετάει έξω τα ερ-
γατικά χέρια. Μη μου λένε
«ανεργία» και πώς θα αντιμετώ-
πίσουμε την ανεργία. Δεν μπο-
ρείς να την αντιμετωπίσεις την
ανεργία. Θα αυξάνει. Αν έχει 18
εκατομμύρια άνεργους η ΕΟΚ
δεν είναι γιατί στραβοπάτησε ο
καπιταλισμός. Ο καπιταλισμός
ακολουθεί πολύ καλά τη νομοτέ-
λειά του. Και η τεχνική του βάση
είναι επαναστατική, και επανα-
στατική όσο ποτέ. Η επιτάχυνση
της επαναστατικότητάς της - ο
όρος δεν είναι δικός μου ότι η
τεχνική βάση του καπιταλισμού
είναι επαναστατική, είναι του
Μαρξ-Θαι με το ρυθμό που η
κάθε εποχή της επιβάλλει. Η βιο-
μηχανική επανάσταση ολοκλη-
ρώθηκε, τέλειωσε, ξεκίνησε η
επιστημονικοτεχνική επανάστα-
ση στον εικοστό αιώνα, και πάει
με επιταχυνόμενο ρυθμό εφό-
σον έχει άλλη βάση για να στηρι-
ζεται και να προχωρεί. Η αυτομα-
τοποίηση, η κομπίουτερ, όλη
αυτή η πληροφορική, ακόμη και η
επανάσταση στη γενετική τι θα
μας φέρει αύριο; Θα φέρει αν-
θρώπους κατ' επιλογήν, θα φέ-
ρει άλλες μορφές ζωής; Όλες
αυτές οι αλλαγές τι θα γίνουνε;
Δεν είναι μακριά, δεν είναι μελ-
λοντολογία πια.

**Π.Π.: Γιατί η Αριστερά δεν
μπορεί να συλλάβει αυτά τα
προβλήματα;**

Ε.Π.: Διότι η Αριστερά της Ελ-
λάδας πρώτον, ήτανε πάντα
αγράμματη. Δεύτερον, ήτανε
πάντα αλαζονική. Έτσι και γίνεις
κομμουνιστής τα ξέρεις όλα και
τα κάνεις όλα, μπορείς να κάνεις
τα πάντα. Το «μότο» του Ζαχαριά-
δη ήτανε «για τον κομμουνισμό
δεν υπάρχουν κάστρα άρματα». Επειτα, πάσχει από τη σύγχυση
μεταξύ στρατηγικών στόχων και

τακτικής. Π.χ. ξεκίνησε ο Ζαχα-
ριάδης τον εμφύλιο πόλεμο ως
σοσιαλιστική επανάσταση. Κι
απομονώθηκαν το ΚΚΕ κι ο Δη-
μοκρατικός Στρατός απ' όλες
τις εφειδρίες τις κοινωνικές.
Ξαφνικά διαλύθηκαν οι εαμικές
οργανώσεις, δεν χρειάζονταν
πλέον, δεν υπήρχαν παρά μόνο οι
δυνάμεις του σοσιαλισμού που
έπρεπε να προχωρήσουν μόνες
τους. Ιδού το αποτέλεσμα. Αυτή
όμως η αντίληψη πέρασε και
έμεινε στην κομμουνιστική Αρι-
στερά από τότε. Και γι' αυτό
υπήρξε κι αυτή η αντιπαλότητα
με την ΕΔΑ. Είχα υποστηρίξει
θα το υποστηρίξω, ότι οι Έλληνες
αριστεροί έχουν «μετωπικά αν-
τανεκλαστικά», αναζητούν ευρύ-
τερους πολιτικούς σχηματι-
σμούς. Αυτό σε ένα βαθμό οφεί-
λεται και στην ίδια τη σύνθεση
της κοινωνίας μας. Πάντα ήταν
ρευσητή η ελληνική κοινωνία, πο-
τέ δεν ήτανε επακριβώς διαμορ-
φωμένη, εκτός σε ορισμένες
περιπτώσεις, σε ορισμένες ιστο-
ρικές στιγμές. Ας πούμε με την
προσφυγιά, είχε προλεταριάτο
πραγματικό, που δεν είχε να χά-
σει παρά τις αλυσίδες του, και
δούλευε στην παραγωγή. Η
αγροτιά ήταν η καθυστερημένη. Απο-
κει κι ύστερα, ιδιαίτερα μετά τον
πολεμο, με τη μετανάστευση την
εσωτερική, τη μετανάστευση την
εξωτερική, την αλλαγή στις συν-
θήκες καλλιέργειας της γης, την
αλλαγή στις συνθήκες της βιο-
μηχανικής παραγωγής, διαμορ-
φώθηκαν αλλιώς τα πράγματα.
Δεν μπορούμε τώρα να κάνουμε
όλην αυτή την ανάλυση. Αλλά
εκείνο που έμεινε στη συλλογική
μνήμη του λαού ήταν ότι αριστε-
ρά η Ελλάδα μπορεί να πάει μόνο
με πλατειούς σχηματισμούς. Αυ-
τό έμεινε από το ΕΑΜ. Δεν
υπάρχει ιστορικό προηγούμενο
μια οργάνωση να έχει συσπειρώ-
σει τόσες δυνάμεις, οργανωμέ-
νες. Δηλαδή το να έχεις οργα-
νωμένο πάνω από ένα εκατομμύ-
ριο κόσμο, που να μάχεται, να σε
ακολουθεί, δεν έχει ξαναγίνει.

Και ήταν χαρακτηριστικό ότι αυ-
τός ο πολύ ευρύς σχηματισμός
- ήταν και σοσιαλδημοκράτες με-
σα και σοσιαλίζοντες, και κεν-
τροαριστεροί κλπ., δέχονταν τον
πρωτοποριακό ρόλο του ΚΚΕ.
Αυτό ήταν το χαρακτηριστικό.
Και το ΚΚΕ ήταν κατά ένα τρόπο
η δύναμη που ενέπνεε και έδινε
την καταπληκτική συνεκτικότητα
του εαμικού κινήματος. Αυτό
έμεινε στη συλλογική μνήμη.

**Π.Π.: Ίσως να πήρε κάτι το ΠΑ-
ΣΟΚ απ' αυτή τη συλλογική μνή-
μη; Είναι πολύ ενδιαφέρον αυ-
τό.**

Ε.Π.: Είναι πάρα πολύ σωστό.
Ακριβώς έτσι έγινε. Εκεί βασί-
στηκε το ΠΑΣΟΚ. Γιατί μετά το
ΕΑΜ έχουμε την ΕΔΑ. Αφήνου-
με τη Δημοκρατική Παράταξη,
ήτανε κάτι προσωρινό, αλλά πάνω
σ' αυτό το αχνάρι, συσπειρώνε
δυνάμεις εαμογενείς. Έρχεται η
ΕΔΑ. Το ίδιο. Συσπειρώνει εαμο-
γενείς δυνάμεις, αλλά εμφανί-
ζονται και νεότερες γενιές. Τα
μικρότερα αδελφία της γενιάς
της Αντίστασης αλλά και τα παι-
διά της, που είναι πλέον στα σχό-
λεια, έχουν αρχίσει να αποκτάνε
οντότητα. Είναι η γενιά του 15%,
του 114, και φτάνουμε στη γενιά
των Λαμπράκηδων. Δηλαδή
έχουμε ιστορικές γενιές μέσα σ'
εκείνη την περίοδο όπου η δύ-
ναμη η πολιτική η αριστερή είναι
η ΕΔΑ: ένας ευρύς σχηματισμός,
που δέχεται τον πρωτοποριακό
ρόλο του ΚΚΕ - η ηγεσία του
οποίου μπορεί να είναι έξω και να
υπάρχουνε γκρίνιες γιατί να είναι
έξω κ.ο.κ., αλλά εν πάση περι-
πτώσει δέχεται τον πρωτοπορια-
κό του ρόλο. Όχι τον ηγεμονικό.
Επιμένω στον όρο του «πρωτο-
ποριακό ρόλο». Έτσι είχαν τα
πράγματα στην Ελλάδα, αυτά τα
αντανεκλαστικά διαμόρφωσε ο
ελληνικός λαός, που αντιστοιχού-
σαν στη διαστρωμάτωσή του, με
τη δικτατορία όχι μόνο καμιά δύ-
ναμη της «παραδοσιακής αρι-
στεράς» δεν οργανώνει, ενωτικά,
την αντίσταση αλλά έχουμε πλε-
ον και την έκρηξη της αντιπαλότη-
τας που υπήρξε πάντα μεταξύ
ΚΚΕ και ΕΔΑ. Μέσα στη δικτατο-
ρία, από την αρχή, το ΚΚΕ απαγο-
ρεύει στην ΕΔΑ να εμφανισθεί
ως δύναμη αντίστασης. Κι ωστό-
σο η ΕΔΑ είχε όλες τις δυνατό-
τητες, όπως και οι Λαμπράκηδες.
Ήταν η γενιά των Λαμπράκηδων.
Οι Λαμπράκηδες ήταν μια μεγά-
λη οργάνωση νεολαϊστική, που
μπορούσε πραγματικά και οφεί-
λε, να αποτελέσει μαζί με την
ΕΔΑ τον κορμό ενός αντιστασια-
κού κινήματος που θα φούντωνε
πολύ γρήγορα και που ενδεχομέ-
ως θα απάλασσε την Ελλάδα
μέσα σε ένα δυο χρόνια από τη
δικτατορία. Δεν θα περίμενε να
γίνει το Πολυτεχνείο ύστερα από
επτά χρόνια. Λοιπόν, το ΚΚΕ -
και το λέω ευσευνοειδώς αυτό, και
έχω ντοκουμέντα - απαγορεύει
στην ΕΔΑ να εμφανισθεί. Ο Θεο-
όδωρακης, ηγέτης των Λαμπρά-
κηδων, βγαίνει και κάνει έκκληση
για αντίσταση ως άτομο και όχι
ως εκπρόσωπος των Λαμπράκη-
δων - δηλαδή πράγματα ακατανό-
ητα με πρώτη ματιά. Και, εφόσον
το ΚΚΕ επιμένει να εμφανιστεί
μόνο του πλέον, απαλλαγμένο
από συμμάχους και από ευρύτε-
ρους σχηματισμούς, δημιουργεί-
ται ένα κενό.

(Συνεχίζεται)